

2014. április

Kalandvágyból diplomáztam Borneón

TERMÉSZET

Az első izgalmas hírt a világ harmadik legnagyobb szigetéről 1521-ben Antonio Pigafetta, Magellán krónikása hozta, aki fűszereket keresve vándorolt a tengereken, és körbehajózta a földet.

Jacek Palkiewicz

Olasz–lengyel származású újságíró és felfedező, a földrajzi tudományok doktora, a londoni Királyi Földrajzi Társaság tagja, 1942-ben született. 1975-ben lett ismertté, amikor egyedül, egy mentőcsónakkal áthajózta az Atlanti-óceánt: Dakartól Georgetownig, 44 nap alatt. Járt Indokínában és Szibériában. 1982-ben megalapította Európában az első „túlélési akadémiát”. Tanácsadó volt az orosz űrhajósok kiképző programjában, és különböző éghajlati övezetekben képzett ki európai terrorizmusellenes csoportokat. 1996 nyarán megfejtette az Amazonas forrásának rejtélyét (Monte Quehuisha) véget vetve a sok ellentmondásos hipotézisnek. 2011-ben a perui kormány emléktáblát állított tiszteletére. Többszörösen elkötelezte magát, hogy felhívja a világ figyelmét a környezetben okozott katasztrofális hatásokra. 2010-ben XVI. Benedek pápától „Pro Ecclesia et Pontifice” (az egyházért és a pápáért, eredetileg zarándokoknak

szánt) arany keresztet kapott. Számtalan könyv szerzője, kalandjait és riportjait a legnagyobb európai újságok publikálják.

Két évszázad múltán az angolok és hollandok a Bali, Szumátra és Jáva felé vezető domináns útvonalak fennhatósága felett vetélkedvén le is telepedtek Borneón. Csak a mai időkben kebelezte be a szigetet Malajzia és Indonézia. Az utóbbihoz tartozik Kalimantan tartomány, ami a sziget kétharmadát foglalja el, épp azt a részt, ahol éppen tartózkodtunk. 1986-ban már végeztem egy helyszíni felmérést Borneón - a világ legegészségtelegebb klímájú vidékén. Az elnevezés onnan ered, hogy a Földnek ezen a részén a táj és éghajlati viszonyok olyan összessége alakult ki (mocsaras vidék, magas hegyek, erős sodrású folyók, magas páratartalom, sok csapadék, magas hőmérséklet), ami még az embert próbáló expedíciók között is a legkeményebb, legnehezebb vállalkozássá teszi a terepet.

Sikerült megszervezni egy mammut utazást a szinte teljesen lakatlan őserdőn át, az egymástól legalább 2500 kilométerre lévő Samarindától Pontianakig, vagyis az egyik parttól a másikig. Kérdezhetik, mi inspirált egy ilyen veszélyes utazásra. Nos, egy világutazónak mindig akadnak olyan újtjai, amelyek valami különös oknál fogva mélyebben megérintik. Nálam ez a hely épp Borneó volt. 1986-ban már szerveztem oda egy expedíciót, ami olyan nehéznek bizonyult, hogy az út felénél megfogadtam, a világ minden pénzéért ide vissza nem jövök többé. Évek múltán azonban olyan sokszor tört rám az emlékezés, a vágy, hogy újra lássam ezeket a veszélyes, ám épp ezért elbűvölő, vonzó tájakat, és az itt élő ősi népet, a dajakokat, hogy megszerveztem a második expedíciót is. Körülbelül az út felénél azt kérdeztem magamtól: „Mi a fenének jöttem ide vissza?” És megígértem, soha többet nem jövök ide.

Itt minden zöld! A növényzet olyan sűrű, még a magasban is, hogy, az égbolt kékje csak itt-ott bukkan ki a sok-sok levél közül. A folyók, a partok, a föld, minden a zöld árnyalatában játszik, amit a felhők vagy a folyópartot övező sárga sárfolt tör meg néha. E természet által alkotott hatalmas mű ugyanolyan egyedi, mint egy műalkotás. Szemem követi egy fatörzs ívét, ahogy a magasba tör, de még ez sem elég neki, egyre feljebb kúszik, úgy tűnik, sosincs vége. A tetejéhez közel a törzs csaknem fehér, vékony, egyenes majd megtalálja a megfelelő helyet magának, és a lombja kinyílik a fényben.

Ilyen pillanatokban nem is érezzük a falánk és fáradhatatlan rovarok csípését követő viszketésre. Az illat intenzív, az őserdő saját magát táplálja, egy fa addig él, amíg bír, s amíg a gyökerek táplálják a sárba és az erdő talaját alkotó humuszba süllyedve. A kidőlt fák a magas páratartalom miatt hamar elbomlanak, ellepik a természetek; lárvák, gombák, mohák táplálékául szolgál, majd új fák nőnek helyettük.

Borneó közepén járunk, a Mahakam folyó felső szakaszánál, a Müller-hegy lábánál. Ebben a környezetben, az egyetlen közlekedési útvonal a folyó, közlekedési eszköz a hosszú, karcsú, lapos fenekű kenu. Egy napon elveszítjük az egyiket. Három hajóval vágunk nekik, ám a folyó örvénylő szakaszán az egyik kormányos elveszítette uralmát a csónak fölött, nekisodródott a sziklás partnak, és a csónak felborult. A megmaradt „rakományt” megszártítottuk, és átpakoltuk a megmaradt két hajóba. A folyók erőszakosak, örvénylő zuhatagokkal teliek. Néha az is megtörténik, hogy valaki ott marad, elnyeli a tomboló víz. Egyik nap kezünkkel toltuk felfelé a folyón a kenu, küzdve a sodrással a csúszós, moha lepte sziklákon át, figyelve a csomagokra, az örvények habját nyelve. A kövek gyakran megsebeztek lábunkat, vizes ruháink este a tűznél száradtak meg.

Tiong Ohang-ba érkezve kezdődik az út legnehezebb része. Ez egy kevéssé ismert terület és a térképek csalókák. Meg kell küzdeni a zord Müller-hegységgel. A régi, a dajakok által kitaposott ösvényeken kell felkapaszkodni 1800 méter magasra, majd lejutni a völgybe, míg el nem érjük a Kapuast, a másik nagy folyót, ami elvisz minket a tengerpartra, az ott élő, még a gyarmatosítások idején idetelepült, fehér bőrű lakosok leszármazottaihoz, és a betelepült indonéz népcsoportokhoz. Ez egy 120 kilométeres út, ami számításaim szerint eltarthat egy-két hétig. 1824-ben a holland George Müller, aki kormányának megbízásából földrajzi és geológiai kutatásokat végzett, és a térképészeti munkák alapjait fektette le a területen, át akarta szelni a szigetet. Tizenkét jávai katonával jutott át a nagy hegyláncon, ám a Kapuas folyó forrásánál megölték őket a bennszülöttek.

Ünnepi díszbe öltözött borneói őslakos.

Tiong Ohang-ban hordárokra keresünk a férfi lakosok között: sok önkéntes ajánlkozik a feladatra. Egy fiatal férfi bizalomkeltőnek tűnik. Hanye-nak hívják, nyílt arcú, élénk szemű, egy tucat angol szót ismer. Az ő feladata a többi kísérő kiválasztása. A csoport hamarosan 15 férfiből áll, s én ismertetem a programot, majd javaslok egy összeget. A tolmácsolás után „hordáraink” egymásra néznek, beszélgetnek egy kicsit, majd egyesek csak úgy elmennek, mások a rizsaratásra hivatkoznak, végül csak Hanye marad. Aggódok, mert azt gyanítom, hogy amit kérek, igazán nehéz lehet még számukra is, bár itt születtek. Úgy döntök, hogy alkudni fogok, ahogy azt illik. Hiába kínálnám a dupláját elsőre, úgysem fogadnák el, apró lépésekkel kell haladni, mintha nehéz szívvel tenném, csak így győződnek majd meg arról, hogy jó üzletet kötöttek. A végén tízdollárnyi összegben (20 kiló rizs ára) egyeztünk meg. Néhány kutyára is szükség lesz: segítenek majd a vadászatban. Hanye bebizonyította, hogy jó választás volt: pontos, gyors, tiszteletet parancsoló vezető lett.

Jacek Palkiewicz a folyóban menetel.

Kezdődik az út legnehezebb része. Borzasztó lassan haladunk, és őrjítő erőfeszítéssel gyalogolunk az Ubung folyó medrében. Ott jártunkkor a víz magassága általában térdig ért, a csónakokat magunk után húztuk. Időnként a mellkasunkig érő víz nehezítette haladásunkat, a mélyben lévő kövek csúszósak voltak, néha vissza kellett fordulni, hogy megkerüljünk egy sziklát, vagy elkerüljük a folyó járhatatlan részét. Tetőtől talpig folyamatosan vizesek voltunk, csak a fényképezéshez szükséges dolgokat tudtuk vízhatlan zacskókban megmenteni. A piócák nem hagytak békében minket. Bebújtak a cipőnkbe, a cipőfűző nyílásain át, a nyakunkba pedig a fákról hullottak ránk. Napokon át meneteltünk a nehéz terepen, a terület annyira feltáratlan, hogy a térkép nem megbízható.

Naponta megnyílik az ég, villámlás és mennydörgés kíséretében zuhog az eső. A monszun itt több, mint három méternyi csapadékot hoz évente. A lábunk már, sebes a folyamatos vízben való tartózkodástól, reggel összeszorított fogakkal bújunk a cipőbe. A hordárok legalább így szenvednek, bár ők mezítláb gyalognak és este a konyhában használatos petróleummal fertőtlenítik sebeiket. Néhányan vérhasban szenvednek, mint mi is. A vezetőnek a kísérők büszkeségét kell megcéloznia, hogy rábírja őket az út folytatására. Két évvel ezelőtt pont ezen a területen fordult vissza egy jól felkészült, a területet kiválóan ismerő, dajak törzs tisztje által irányított, indonéz tengerészgyalogosokból álló expedíció. A sok esőtől olyan magas lett a folyók vízállása, hogy nem lehetett haladni a medrükben.

A fáradtság állandósul, nem lehet pihenni a függőágyban, piócák potyognak a magasból. Menetelés közben lábunk mélyen süpped a sárba, nem is szólva az egyre növekvő feszültségről. Gyakran kerülgetünk egy-egy korhadtnak álcázott rönköt. De miféle rönk ez? Ez egy krokodil pofája! Sikertelen időben észrevenni, majd lassan kitérni előle, figyelve arra, hogy ne ijesszük meg hirtelen mozdulatokkal.

Az esőerdő szélén a falvak lakói kis területeket művelnek. Általában gyenge a banántermés, de van mangó és durian, ez a kókusz nagyságú, szúrós külsejű gyümölcs. Az erdőben gyakran találkozunk epiphytic növényekkel, fák törzsére kapaszkodnak; köztük az orchideák, melyek közül mintegy hetven fajta ismert eddig, de talán a feltáratlan szakadékok és vízmosások még rejtenek ismeretlen csodákat. Kis fürtös virágjuk van, kecsesek, szinte alázatos, egyáltalán nem olyan feltűnőek, mint amiket a mi virág termesztőinknél találunk.

Vezetőnk, aki előttünk halad, és szabaddá teszi az utat megáll, és egy óriási, vastag vöröses szőrrel borított orángutánra mutat. Egy méternél is magasabb, hatalmas karokkal és mélyen ülő, nagyon mozgékony szemekkel. Ez az egyik, emberhez leginkább hasonló faj, és nagyon ritkán lehet találkozni vele. A könyörtelen vadászat ellen védekezvén eltűnt a településekhez közeli erdőkből. Élőhelye egyre szűkül a folyamatos erdőirtás miatt. Körülbelül 40 évig élnek, az anyák szinte emberi szeretettel és féltéssel nevelik fel kicsinyeiket; csak két éves korukban választják el őket, és féltő gondoskodással biztosítják számukra a túlélést.

Egyik nap a hordozókat kísérő kutyák - ezer faj keveréke - hirtelen eltávolodnak a csoporttól. Egy vaddisznót szagoltak ki, s menekülést nem hagyva körbeveszik a zsákmányt és ijesztően ugatnak, míg a vadászok megérkeznek. Lándzsaeső hull a vaddisznóra, majd tompán csap le az ívelt kés, ledönti az állatot, és már folyik is a mészárlás. Fröccsenő vér, morgás, emberi sikolyok, meztelen lábak csoszogása, letört ágak, zöld, majd piros gyógynövények. Végre csend. Nem egy szép látvány, de ez „az erősebb törvénye” a dzsungelben. A vacsora frissen sült vaddisznóhús.

A mindennapi fárasztó úttól stresszelt férfiak, veszélyekkel teli pillanatok közepette, folytatják útjukat lépésről lépésre a Kapuas folyóig, ahol egy zuhatagon lejutva végre nyugodt partot érünk.

Negyvenöt nap távollét után hazatérve a családomhoz, a feleségem, bízva abban, hogy most egy ideig otthon maradok, megkérdezi: „Nos, elégedett vagy?” Igen – válaszolom -, azt hiszem kalandvágyból lediplomáztam Borneón, de tudod, nem bálnám, ha megpróbálhatnám megfejtetni a legendás Eldorádó rejtélyét.

Írta és fényképezte: Jacek Palkiewicz, (Király Anikó fordítása)